



Народна банка Србије

Сектор за платни систем

**АНАЛИЗА ОДГОВОРА НА ДОСТАВЉЕНЕ УПИТНИКЕ О АКТИВНОСТИМА ПЛАТНИХ
ИНСТИТУЦИЈА, ИНСТИТУЦИЈА ЕЛЕКТРОНСКОГ НОВЦА И ЈП „ПОШТА СРБИЈЕ“
ИЗ ОБЛАСТИ УПРАВЉАЊА РИЗИКОМ ОД ПРАЊА НОВЦА И ФИНАСИРАЊА
ТЕРОРИЗМА И НА УПИТНИКЕ О АКТИВНОСТИМА У ВЕЗИ СА ОГРАНИЧАВАЊЕМ
РАСПОЛАГАЊА ИМОВИНОМ У ЦИЉУ СПРЕЧАВАЊА ТЕРОРИЗМА И ШИРЕЊА
ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ ЗА 2022. ГОДИНУ**

АНАЛИЗА ОДГОВОРА НА ДОСТАВЉЕНЕ УПИТНИКЕ О АКТИВНОСТИМА ПЛАТНИХ ИНСТИТУЦИЈА, ИНСТИТУЦИЈА ЕЛЕКТРОНСКОГ НОВЦА И ЈП „ПОШТА СРБИЈЕ“ ИЗ ОБЛАСТИ УПРАВЉАЊА РИЗИКОМ ОД ПРАЊА НОВЦА И ФИНАСИРАЊА ТЕРОРИЗМА

Уводне напомене

Народна банка Србије, у оквиру надзора над пословањем платних институција, институција електронског новца и ЈП „Пошта Србије” (у даљем тексту: институције), прати и анализира активности институција у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: ПН/ФТ) и објављује анализу података/одговора из Упитника о активностима институција у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма (у даљем тексту: Упитник).

Упитник се анализира како би се сагледали улога и значај институција у целокупном систему спречавања ПН/ФТ. Ова анализа свакако утиче и на даље унапређење приступа заснованог на процени ризика у надзору над пословањем институција у области управљања ризиком од ПН/ФТ.

Питања у Упитнику груписана су у неколико целина:

1. Општи подаци о институцији
2. Систем управљања и унутрашњих контрола
3. Активности које одражавају свест обвезника о ризику од ПН/ФТ
4. Унутрашња контрола и интерна ревизија
5. Достављање интерних извештаја овлашћеном лицу и достављања података Управи за спречавање прања новца (у даљем тексту: Управа)
6. Поступак видео-идентификације и квалификовани електронски сертификат
7. Подаци о стварним власницима
8. Изложеност пословања институције сектору дигиталне имовине
9. Изложеност пословања институције нефинансијском сектору
10. Обука и интегритет запослених
11. Прилог 1 који се односи на мрежу заступника и структуру странака – корисника платних услуга
12. Прилог 2 који се односи податке о трансакцијама
13. Прилог 3 који се односи на издавање и прихватање електронског новца
14. Прилог 4 који се односи на структуру странака – ималаца, прихватилаца и дистрибутера електронског новца

Основни циљеви анализе достављених одговора јесу:

- сагледавање тренутног стања у процесу преузимања, мерења и управљања ризиком од ПН/ФТ у пословима којима се баве институције ради правовременог препознавања

области које могу указати на повећање изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма;

- посредно праћење ефикасности и адекватности успостављеног система управљања ризиком од ПН/ФТ и утврђивање могућих недостатака у оквиру система управљања ризиком;
- утврђивање могућих недостатака и благовремено указивање на потенцијалну изложеност ризику од ПН/ФТ.

Ова анализа је урађена на основу података за период јануар–децембар 2022. године које су институције доставиле Народној банци Србије.

1. Основна запажања

Народна банка Србије, у оквиру надзора над пословањем платних институција, институција електронског новца и ЈП „Пошта Србије”, посредно прати и анализира активности у области управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма и најмање једном годишње анализира податке/одговоре из Упитника о активностима институција у области управљања ризиком од ПН/ФТ.

Институције се, између осталог, међусобно разликују по врсти платних услуга које пружају, корисницима којима се те услуге пружају (неке од њих пружају платне услуге само физичким лицима, неке само правним лицима и предузетницима, а неке свим поменутих категоријама корисника). У највећој мери институције извршавају готовинске једнократне платне трансакције физичким лицима (нпр. плаћање месечних рачуна, новчане дознаке и сл.). Поједине институције пружају платне услуге и преко заступника. Заступник институције је правно лице или предузетник који на основу писменог овлашћења, а након доношења решења о упису у регистар заступника који води Народна банка Србије, пружа једну или више платних услуга. Институција која пружа платне услуге преко заступника одговара за законито пословање тих заступника у вези с пружањем платних услуга, имајући у виду да заступници наступају према корисницима у име и за рачун институције. Институције обезбеђују обуке у вези са спречавањем ПН/ФТ за запослене код нових заступника пре отпочињања с пружањем платних услуга, а потом се обуке организују и најмање једном годишње (семинари, презентације, предавања итд.).

Према достављеним подацима, у 2022. години извршено је 592,8 хиљада безготовинских и 116,8 милиона готовинских трансакција.

Анализа података и информација у вези с мерама које су институције предузеле ради адекватног управљања и контроле ризика од ПН/ФТ у посматраном периоду указује на то да се наведеним ризиком адекватно управља. Приликом процене управљања и контроле ризика од ПН/ФТ у обзир су узети следећи показатељи:

- Институције посвећује дужну пажњу обуци и својих запослених и запослених код заступника, у оквиру којих се запослени упознају с последицама непримењивања закона и процедура којима је регулисано спречавање ПН/ФТ;
- Институције примењују листе показатеља за препознавање сумњивих трансакција у вези с ПН/ФТ објављене на сајту Управе, као и листе означених лица донете од стране Савета

безбедности Уједињених нација и других међународних организација у којима је Република Србија члан;

- Институције су се изјасниле да имају организациону јединицу (или овлашћено лице и заменика овлашћеног лица) која се бави спровођењем *Закона о спречавању прања новца и финансирања*;
- Структура странака по примењеним радњама и мерама познавања и праћења странке (поједностављене, опште и појачане) у складу је са структуром странака по процењеној категорији ризика од ПН/ФТ, јер институције примењују поједностављене радње и мере на странке класификоване у низак ризик, појачане радње и мере на све странке класификоване у висок ризик, док се на највећи број странака примењују опште радње и мере. Ово указује на то да су институције разумеле значај правилне процене ризика од ПН/ФТ, што за резултат има адекватно управљање овим ризиком.

На основу анализе квантитативних и квалитативних података и информација из Упитника, као и података и информација у вези са управљањем и контролом овим ризиком, може се закључити да је изложеност институција ризику ПН/ФТ на средњем нивоу.

2. Општи подаци о институцијама

На територији Републике Србије, на дан 31. 12. 2022. 12 платних институција и три институције електронског новца имале су дозволу за пружање платних услуга односно издавање електронског новца. Дванаест институција је пружало платне услуге преко заступника и ЈП „Пошта Србије”.

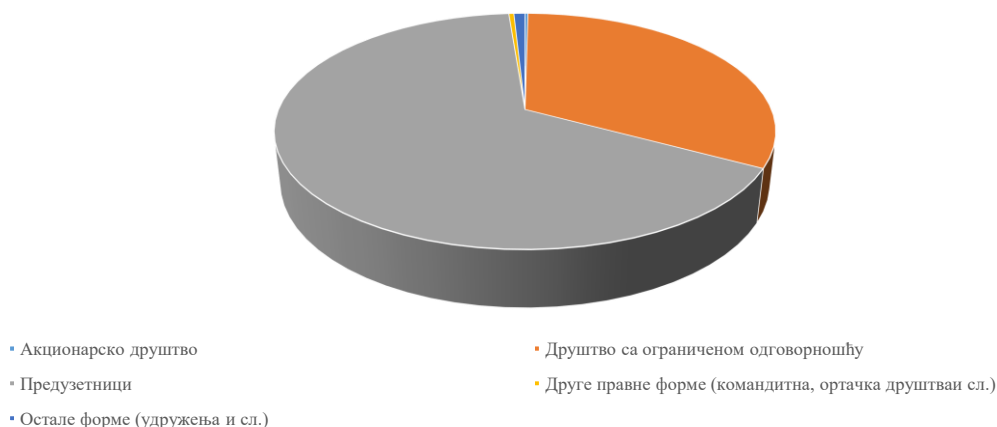
Институције су платне услуге пружале преко 1.590 сопствених организационих јединица, као и преко 4.905 заступника (поједини привредни субјекти су истовремено заступници више институција).

Укупан број корисника платних услуга с којима институције имају успостављен пословни однос износи 7.092.

3. Правна форма заступника са којима Институције имају закључен уговор

На дан 31. 12. 2022. све институције су укупно имале 4.905 заступника. Структуру заступника према правној форми чине 11 акционарских друштава, са учешћем од 0,2%, 1.600 друштава са ограниченом одговорношћу, са учешћем од 32,6%, 3.233 предузетника, са учешћем од 65,9%, 19 друге правне форме (командитна, ортачка друштва), са учешћем од 0,4%, и остале форме (удружења и сл.), њих 42, са учешћем од 0,9% (Графикон бр. 1).

Графикон бр. 1: Правна форма заступника институција на дан 31. 12. 2022.



4. Структура заступника према процењеном степену ризичности

Заступници су, према анализи ризика, подељени у три категорије – ниског, средњег и високог ризика од ПН/ФТ. Највећи број заступника сврстан је у категорију средњег ризика – њих 2.815, са учешћем од око 57,4%. На другом месту налазе се заступници сврстани у категорију ниског ризика – њих 2.021, са учешћем од око 41,2%, док се на трећем месту налазе заступници оцењени као високоризични – њих 69, који чине нешто више од 1,4% укупног броја заступника (Графикон бр. 2).

Графикон бр. 2: Структура заступника по процењеном степену ризичности на дан 31. 12. 2022.



5. Подаци о корисницима платних услуга с којима институције имају успостављен пословни однос

Укупан број корисника платних услуга с којима институције имају успостављен пословни однос на дан 31. 12. 2022. износио је 7.092, од којих су 5.731 резидент физичко лице, са учешћем од 80,8%, 712 физичких лица која обављају делатност, са учешћем од 10,0%, 649 резиденти правна лица, са учешћем 9,2%, док нерезидената нема (Графикон бр. 3).

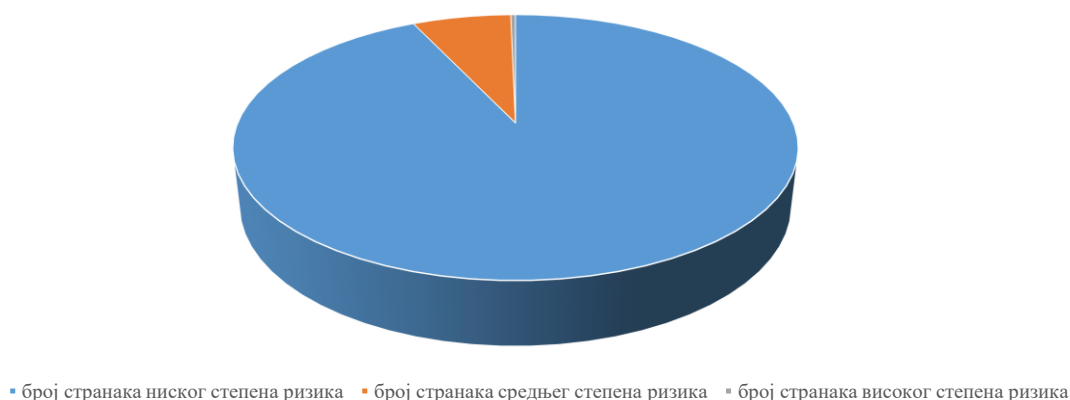
Графикон бр. 3: Укупан број странака (корисника платних услуга) с којима институције имају успостављен пословни однос на дан 31. 12. 2022.



6. Структура корисника платних услуга с којима је успостављен пословни однос по процењеном степеноу ризика и по примењеним радњама и мерама познавања и праћења странке

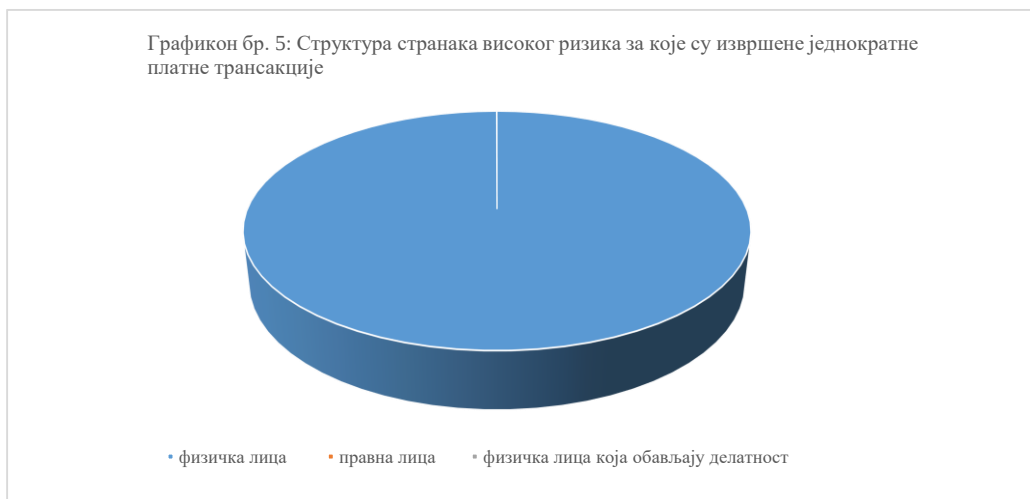
Корисници платних услуга, према анализи ризика, подељени су у три категорије – ниског, средњег и високог ризика од ПН/ФТ. Највећи број корисника сврстан је у категорију ниског ризика – укупно 6.592 корисника, са учешћем од 93%. На другом месту налазе се корисници сврстани у категорију средњег ризика – 477 корисника, са учешћем од 6,7%, док се на трећем месту налазе корисници оцењени као високоризични – 23 корисника, који чине 0,3% укупног броја корисника (Графикон бр. 4).

Графикон бр. 4: Структура странака (корисника платних услуга) с којима је успостављен пословни однос по процењеном степеноу ризика



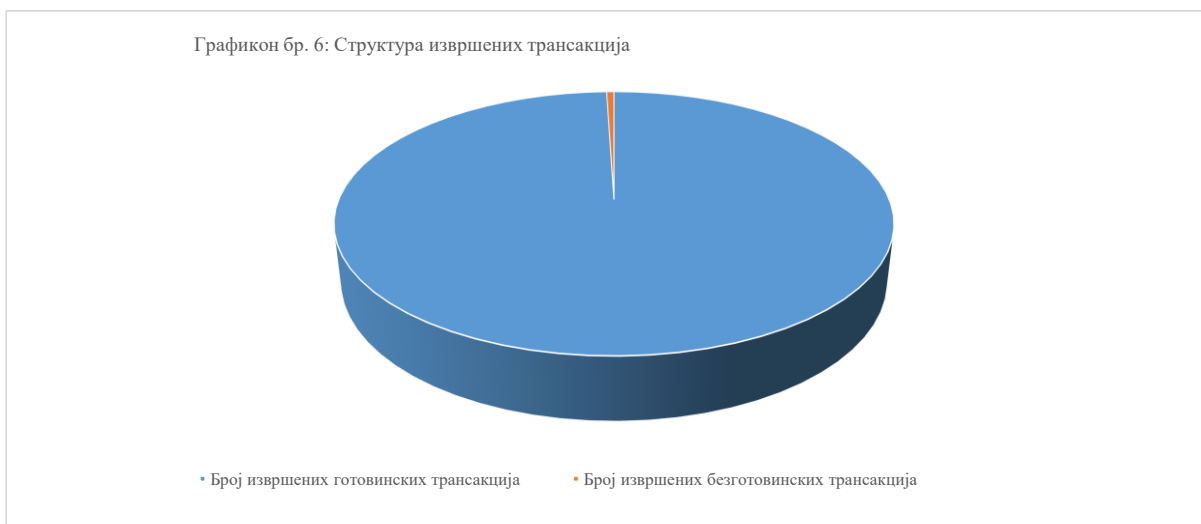
7. Подаци о корисницима платних услуга високог ризика за које су извршене једнократне платне трансакције

Међу корисницима високог ризика за које су извршене једнократне платне трансакције доминирају физичка лица – 26.321, од укупно 26.331, са учешћем од 99.96%, док правна лица и физичка лица која обављају делатност учествују са 0,04% (Графикон бр. 5).



8. Подаци о трансакцијама и производима

У посматраном периоду институције су извршиле укупно 117,4 милиона трансакција. Доминантно учешће у броју извршених трансакција имају готовинске трансакције, са учешћем од 99,5%, док безготовинске учествују са 0,5% (Графикон бр. 6).



У укупном износу готовинских трансакција, највеће учешће имају готовинске трансакције чија вредност не прелази износ од 1.000 евра – 83,9%. Готовинске трансакције чија је вредност једнака или прелази 1.000 евра учествују са 16,1%, а готовинске трансакције чија је вредност једнака или прелази 15.000 евра учествују са 5,2%.

Просечан износ готовинске трансакције износи 5.299 динара.

У посматраном периоду институције су извршиле 3,03 милиона међународних новчаних дознака), од чега (према броју) примљене чине 86,6%, а послате 13,4% (Графикон бр. 7).



У укупном износу извршених међународних новчаних дознака, доминантне су примљене новчане дознаке – 87,7%, док послате новчане дознаке учествују са 12,3% (Графикон бр. 8).



Просечан износ послате новчане дознаке износи 27.254 динара, а примљене 38.297 динара.

9. Активности које одражавају свест обвезника о ризику од ПН/ФТ и о прописаним дужностима које обвезник предузима ради смањења ризика

Већина институција редовно ажурира унутрашња акта која се односе на спречавање ПН/ФТ, док све институције примењују листе показатеља за препознавање сумњивих активности у вези с ПН/ФТ објављене на сајту Управе.

10. Обука запослених

У институцијама обуке запослених обављају овлашћена лица или њихови заменици. Под овлашћеним лицем, према *Закону спречавању прања новца и финансирању тероризма*, подразумева се лице запослено код обвезника на радном месту са овлашћењима која том лицу омогућавају делотворно, брзо и квалитетно извршавање задатака прописаних овим законом, које није правоснажно осуђивано или се против њега не води кривични поступак, које је стручно оспособљено за послове СПН/ФТ и упознато с природом пословања обвезника у областима која су подложне ризику ПН/ФТ, при чему и његов заменик мора испуњавати наведене услове. Институције спроводе обуке путем презентација, семинара и предавања.

На основу одговора из Упитника може се закључити да су сви запослени у институцијама упознати с последицама непримењивања закона и налазима контрола управљања ризиком од прања новца и финансирања тероризма.

11. Достављање интерних извештаја овлашћеном лицу и извештавање Управе

У извештајном периоду запослени у институцијама и заступници доставили су овлашћеним лицима 18 интерних извештаја са сумњом у ПН, при чему су три извештаја достављена Управи. Такође, у истом посматраном периоду ниједан заступник није доставио интерни извештај у вези са сумњом у ФТ. Управи је пријављена 331 сумњива активност.

12. Интерна ревизија и унутрашња контрола

Код 12 институција је у посматраној години спроведена интерна ревизија обављања послова спречавања ПН/ФТ, док је код осталих урађена у претходне две године. Код девет институција уочене су неправилности, које су отклоњене у року.

Неправилности су се углавном односиле на: мање одступања приликом идентификовања физичких лица, правних лица и функционера, делимичну неусклађеност интерних аката и неадекватно спровођење процене ризичности.

С обзиром на то да су извршене трансакције у највећем обиму готовинске трансакције мале просечне вредности и да су већим делом извршене у земљи, да су корисници доминанто физичка лица, да су запослени у институцијама и код заступника прошли обуке за послове СПН/ФТ, да институције периодично спроводе интерне ревизије које обухватају главне елементе управљања и контроле ризика од ПН/ФТ – на основу одговора из Упитника може се закључити да је изложеност институција ризику од ПН/ФТ на средњем нивоу.

**АНАЛИЗА ОДГОВОРА НА ДОСТАВЉЕНЕ УПИТНИКЕ
О АКТИВНОСТИМА ПЛАТНИХ ИНСТИТУЦИЈА, ИНСТИТУЦИЈА ЕЛЕКТРОНСКОГ
НОВЦА И ЈАВНОГ ПОШТАНСКОГ ОПЕРАТОРА У ВЕЗИ СА ОГРАНИЧАВАЊЕМ
РАСПОЛАГАЊА ИМОВИНОМ У ЦИЉУ СПРЕЧАВАЊА ТЕРОРИЗМА И ШИРЕЊА
ОРУЖЈА ЗА МАСОВНО УНИШТЕЊЕ ЗА 2022. ГОДИНУ**

Увидом у упитнике у вези са ограничавањем располагања имовином ради спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење које су институције достављале Народној банци Србије, утврђено је да су све институције упознате с дужностима прописаним одредбама *Закона о ограничавању располагања имовином у циљу спречавања тероризма и ширења оружја за масовно уништење* („Службени гласник РС”, бр. 29/2015, 113/2017 и 41/2018).

Институције су упознате с листом означених лица, која је донета од стране Савета безбедности Уједињених нација и других међународних организација у којима је Република Србија члан, као и с листом коју је донела Влада Републике Србије углавном путем софтвера Управе, док мањи број користи сопствени софтвер (апликације) или користе оба. Институције проверавају листе Владе Републике Србије, Савета безбедности Уједињених нација, органа Европске уније, *ОFAC*-а и др.

Институције су углавном редовно проверавале да ли је њен клијент, лице које је покушало да успостави пословни однос / изврши трансакцију или било које друго лице с којим има или је имала посао или други сличан однос – означено лице. Три институције су имале случајеве када су утврдиле да се ради о означеном лицу. Ако би дошло до таквих ситуација, институције су се изјасниле да би одмах о томе обавестили Управу, а најкасније у року од 24 сата.

Запослени у институцији и код заступника упознати су с последицама непримењивања закона, процедура и налаза контроле.